

MANIFESTAREA ȘI EFECTELE PLURALISMULUI RELIGIOS ÎN CONTEXTUL UNOR SOCIETĂȚI EUROPENE INDIVIDUALISTE ȘI CU ACCENTE EXTREMISTE

Drd. Răzvan-Ionuț NEAGU

Școala Doctorală de Teologie și Studii Religioase

razvan.neagu@drd.unibuc.ro

ABSTRACT: *The manifestation and effects of religious pluralism in the context of european individualistic societies with extremist accents.*

In this paper, the author aims to discuss one of the important issues in today's society, namely manifestarea și efectele pluralismului religios într-o societate în care par tot mai evidente accentele individualiste, naționaliste și uneori chiar extremiste. În societățile în care libertatea de conștiință nu este îngrădită fiecare cetățean are posibilitatea să își susțină și să își apere ideile și credințele într-un cadru rezonabil. Pe parcursul acestui articol va fi arătat că migrația, un fenomen cu extindere globală, este unul dintre factorii care au contribuit la dezvoltarea pluralismului de diferite forme. În același timp se va arăta ca manifestarea pluralismului religios se poate realiza de pe poziții antagonice, dar atât timp cât nu este depășită o anumită limită dialogul nu poate decât să folosească. Nu în ultimul rând se va evidenția că prin creație omul a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și aceasta îi conferă o valoare intinsecă pe care nimeni nu are dreptul să o ignore.

Keywords: *foreigner, migrant, lonelines, Imago Dei, religious pluralism, individualistic societies.*

Introducere

Istoria omenirii a fost și este marcată de multe și uneori nesfârșite conflicte, care au lăsat răni adânci în sufletul multor oameni. Acest lucru are loc într-un context în care mobilitatea oamenilor le oferă acestora posibilitatea de a alege între opțiuni care în trecut nici măcar nu puteau fi imaginate deși uneori pentru a avea la dispoziție aceste alegeri se plătește un preț mare atât la pro-

priu cât și la figurat. În același timp, toată această mișcare a oamenilor vine la pachet cu mai multe dificultăți care trebuie înțelese și rezolvate într-un fel cât mai rezonabil, evident fără a manifesta atitudini degradante sau înjositoare față de cei cu care se intră în contact și care sunt altfel. Prea mult timp s-a abuzat de deviza „unitate în diversitate” și este timpul ca mai multe aspecte să fie discutate cu transparență și onestitate, având disponibilitatea de a dialoga, de a asculta chiar dacă ideile pot fi uneori contradictorii.

În cadrul acestui articol se va încerca survolarea acestui subiect al pluralismului, în general, și al celui religios, în particular, pentru a privi la unele forme de manifestare, la efectele pe care le poate avea și care ar fi baza de la care trebuie să se plece atunci când partenerii de dialog se situează pe poziții diferite. De asemenea, vor fi făcute câteva observații cu privire la societățile apăsene tot mai individualizate și însingurate și la unele direcții de extremism care nu au făcut altceva decât să elimine posibilitatea unui dialog civilizat și să se ajungă, uneori, la conflicte sângeroase cu multe victime și cu efecte pe termen lung în cadrul unor societăți umane diverse.

Migrația un fenomen care aduce împreună populații diverse

Migrația, ca fenomen social, este cea care face ca în interiorul unor țări diferite să ajungă să locuiască împreună oameni care au aspirații și trăiri diferite, lucruri care sunt generate de valorile interioare pe care se fundamentează viața fiecărei persoane. În încercarea de a căuta să conviețuiască împreună, oamenii trebuie să ajungă să se cunoască reciproc, să reușească să dialogheze în mod civilizat și să se respecte. Unul dintre principalele canale de dialog trebuie să aibă în vedere convingerile religioase ale fiecăruia și credințele care stau la baza acestor convingeri.

Nu mai este de mult timp o noutate că numărul celor care sunt forțați de diferite împrejurări să-și părăsească domiciliul crește, ajungându-se ca la sfârșitul anului 2023 numărul celor care a trebuit să-și părăsească țara natală să depășească valoarea de 122 milioane.¹ Ceea ce nu trebuie ignorat niciodată este faptul că aceste persoane sunt dezrădăcinate din locurile natale și printre puținele lucruri care îi leagă de acestea sunt persoanele care îi însoțesc și valorile interioare.

1 “Global Report 2023 - Executive Summary,” Global Focus, accessed October 10, 2024, ora 18:30, <https://reporting.unhcr.org/global-report-2023-executive-summary>.

Pentru a preîntâmpina diferitele forme de abuzuri la care pot fi supuși cei aflați într-o astfel de situație și pentru a asigura condiții echitabile de integrare, UNHCR a redactat în anul 1951 Convenția cu Privire la Statutul Refugiaților și care a fost amendată printr-un Protocol cu Privire la Statul Refugiaților în anul 1967. În corpul acestei Convenții, la articolele 2, 3 și 4 scrie:

Art. 2. Fiecare refugiat are îndatoriri față de țara în care se află, ceea ce solicită în particular să se conformeze legilor și regulamentelor sale cât și măsurilor luate pentru menținerea ordinii publice.

Art. 3. Țările semnatare trebuie să aplice prevederile acestei Convenții refugiaților, fără discriminare de rasă, religie sau țară de origine.

Art. 4. Țările semnatare trebuie să acorde refugiaților din teritoriile lor un tratament cel puțin la fel de favorabil ca cel acordat conaționalilor respectând libertatea de a-și practica în mod liber religia cât și libertatea de a-și educa religioși copii lor.²

Din această exprimare pot fi desprinse câteva idei cu privire la modul în care refugiații sunt chemați să se integreze în țara de destinație cât și cu privire la modul în care trebuie să fie tratați, ceea ce generează responsabilități din ambele direcții. În primul rând, cei care ajung pe teritoriul unei țări sunt chemați să se integreze acolo și să respecte legile din noua țară și toate reglementările agreeate în acel stat, astfel încât ordinea socială să nu fie tulburată. În felul acesta nu se sugerează posibilitatea de a crea enclave naționale în care să se trăiască potrivit legilor din țara natală. În al doilea rând, țările semnatare nu erau lăsate să facă o anumită selecție a celor pe care îi primesc în funcție de afinități naționale sau de religie, ci toți trebuiau să fie evaluați doar pe baza reglementărilor agreeate între țările semnatare. În al treilea rând se oferea posibilitatea de a avea o viață religioasă caracteristică țării de origine, ceea ce va conduce la apariția și dezvoltarea pluralismului religios care în unele situații poate intra în contradicție sau chiar în conflict cu religia sau credințele populației autohtone. De asemenea, la o analiză atentă se poate concluziona că prevederile art. 2 pot ajunge să limiteze prevederile art. 4 din Convenția refugiaților și atunci apare întrebarea naturală: cine va evalua care articol este mai important în această situație?

2 "Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees," UNHCR, accessed October 10, 2024, ora 18:45, <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees>.

Istoria Europei așa cum se vede astăzi a parcurs un drum în care elementul religios se întrepătrunde cu cel social. Despre acest aspect Ben-Oni Ardelean în cartea *Evaluarea spiritualității creștine europene în postmodernism* scrie următoarele:

Societatea europeană poate fi înțeleasă doar prin prisma complexității proceselor esențiale ce au fost parcurse, generate în mare măsură de evoluția gândirii religioase. În diversele stadii de dezvoltare pe care societatea europeană le-a parcurs, relația cu religia și instituțiile religioase au definit în mod direct spiritualitatea europenilor, influențându-se reciproc și permanent.³

Prin aceasta el sugerează că elementul religios, parte a spiritualității omului, nu poate fi ignorat atunci când societatea europeană este privită în ansamblu ei. Aici însă trebuie văzut în ce măsură pluralismul religios, accentuat prin unele prevederi ale Convenției refugiaților, va influența mai departe dezvoltarea societății europene și care este gradul de asimilare a culturii și valorilor europene în cadrul mai larg al celor care se stabilesc în Europa ca refugiați sau ca imigranți

Manifestarea pluralismului religios în cadrul societăților individualiste

Accesibilitatea mijloacelor de mobilitate pentru masele mari de oameni, atrage după sine probabilitatea ca aceștia să-și dorească să călătorească dintr-un loc în altul și uneori chiar să ia în calcul mutarea în acele locuri. Alteori condițiile politice, sociale sau economice îi poate determina pe cei afectați de aceste situații să ia în calcul mutarea într-o altă țară ceea ce va conduce la apariția unor societăți complexe din punct de vedere național, rasial și chiar religios. În cartea sa, *Guest and Aliens*, Saskia Sassen sugerează că armonizarea dintre imigranți și autohtoni nu este de multe ori un proces simplu deoarece „imigranții sunt văzuți ca o amenințare externă... care se strecoară printre uși în societățile mai bogate decât acelea de unde vin”⁴. Prin aceasta ea sugerează că în societățile de azi imigrantul este văzut

3 Ben-Oni Ardelean, *Evaluarea spiritualității creștine europene în postmodernism*, București, Editura Didactică și Pedagogică R.A., 2011, p. 19.

4 Saskia Sassen, *Guests and Aliens*, New York, New Press, Distributed by W.W. Norton, 1999, p.1.

mai degrabă ca o amenințare (atitudine accentuată și de discursurile populiste ale unor partide politice care vor să exploateze temerile oamenilor față de cei din alte țări, uneori doar din dorința de a câștiga un vot în plus) și nu ca un element de dorit, chiar necesar, uneori și care trebuie integrat în societatea de azi. Și aceasta pare a fi realitatea cu care se confruntă imigrantul chiar dacă, așa cum a fost arătat anterior, Convenția refugiaților și-a propus o integrare cât mai bună și mai ușoară a acestora.

Aceste interacțiuni sunt plasate în mijlocul unor societăți din ce în ce mai afectate de pluralism, dar din ce în ce mai însingurate și individualiste, în care binele personal este ridicat la cel mai înalt rang, iar ospitalitatea față de cel în nevoie este văzută aparent ca o problemă și nu ca o soluție pentru societățile dezvoltate. Acest gen de atitudini va accentua scindarea socială pentru că „o comunitate are nevoie de atenție și mai ales de participare ca să prindă viață”⁵, ori acest lucru nu se poate întâmpla atât timp cât cei care fac parte dintr-o comunitate se îndepărtează din ce în ce mai mult prin accentul care se pune pe diferențe și mai puțin pe ceea ce poate genera sudarea relațiilor dintr-o societate. Astfel că realitatea pluralismului ajunge să fie văzută mai degrabă ca o problemă sau ca un generator de probleme și nu ca o simfonie a civilizațiilor și a dialogului.

Adresând problema pluralismului, D.A. Carson, în cartea *Dumnezeu și Cultura*, afirmă că „una dintre trăsăturile cele mai importante ale culturii occidentale contemporane este influența tot mai largă a pluralismului.”⁶ Prin aceasta el arată imposibilitatea de a evita această realitate, indiferent dacă ea este acceptată sau nu de membrii societății. Ceea ce descrie Carson este un fapt care afectează societățile occidentale la o scară din ce în ce mai largă și nu trebuie să se caute prea mult evidențele din spatele acestei realități. Însă, așa după cum declară Carson, este interesant de urmărit cum este definit acest pluralism și care sunt limitele lui acceptabile. Din punct de vedere al definiției, Carson observă trei abordări majore. În primul rând ca diversitate culturală, apoi ca referire la valoarea toleranței față de diversitate și în final ca poziție filozofică potrivit căreia nimeni și nimic nu își poate asuma prioritatea în defavoarea altcuiva.⁷ Ceea ce pare interesant la

5 Ibidem, p. 84.

6 D. A Carson and John D Woodbridge, *Dumnezeu și cultura: eseuri în onoarea lui Carl F. H. Henry*, trans. Elena Jorj, Oradea, Cartea Creștină, 2006, p. 46.

7 Ibidem, pp. 47-49.

ultima abordare este pretenția de adevăr absolut pe care o sugerează deși în afirmație tocmai acest lucru este arătat ca fiind de neacceptat. Acest model de gândire anulează posibilitatea de a avea un dialog onest și pertinent, cu argumente și contraargumente de fiecare parte și cu posibilitatea ca fiecare să tragă propriile concluzii în urma unei analize deschise și transparente.

Când vine vorba de pluralismul religios, acesta se poate manifesta pe două paliere. Pe de o parte pluralismul de idei în cadrul aceleiași religii, iar pe de altă parte coexistența în același teritoriu a mai multor religii sau sisteme de credință. În contextul acesta D.A. Carson subliniază că, „din cauza apariției celui de-al treilea tip de pluralism, în multe societăți apusene toleranța se concentrează tot mai mult asupra ideilor, și nu a oamenilor”⁸, astfel că în loc să apară dezbaterea de idei, uneori diametral opuse, și să se acorde respect oamenilor, rezultă un dialog steril în care există o grijă permanentă ca nu cumva partenerul de dialog să se simtă ofensat sau chiar discriminat. Mai mult decât atât, în societățile în care este garantată libertatea de conștiință⁹ este nevoie să nu existe nicio îngrădire pentru cei care vor să adere la o religie sau alta, ori să adopte un alt sistem de credință decât cel agreat la nivel statal sau individual la un moment dat. De exemplu, se cunoaște destul de bine că în unele țări în care religia islamică este majoritară îți este permis să îți manifesti în particular credința creștină, dar convertirea la creștinism sau altă religie este interzisă prin lege. În schimb, atunci când ajung într-o țară apuseană adepții acestei religii se bucură de libertatea de manifestare și chiar de cea de convertire liberă a celor care vor să adere la religia predicată de ei. Nici religia majoritară din România nu este străină de astfel de constrângeri în trecutul nu foarte îndepărtat, iar punctual chiar și astăzi pot fi întâlnite aceste atitudini.

Pe de altă parte această manifestare a pluralismului are loc, în societățile dezvoltate cel puțin, între indivizi care se simt tot mai singuri și care prin utilizarea excesivă a tehnologiei se îndepărtează pe zi ce trece mai mult. Nu mai este de mult o noutate că „niciodată nu am fost atât de distrași în mod constant și niciodată până acum nu au existat atât de multe persoane afectate de acest subiect. Tot mai des, ne aflăm în com-

8 *Ibidem*, p. 54.

9 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Freedom of Religion, Always a Hot Issue”, *Jurnalul Libertății de Conștiință (Journal for Freedom of Conscience)*, Ioan-Gheorghe Rotaru, Dragoș Mușat (eds.), Editions IARSIC, Les Arsc, France, 2017, pp.545-550.

pania altora, dar suntem, de fapt, singuri”¹⁰ și prin aceasta este subliniată această preferință de a fi în mijlocul oamenilor navigând pe propriile dispozitive electronice și fiind din ce în ce mai absenți și însingurați de cei din jur. În felul acesta omul devine din ce în ce mai puțin conștient de cel de lângă el, de greutățile prin care trece, de problemele cu care se confruntă și să-și vadă propriile dificultăți ca fiind cele mai importante, cele care trebuie accentuate inclusiv prin inițiative legislative, dacă este posibil, iar în acest mod se intensifică individualismul și egocentrismul și nicidecum empatia.

Efectele pluralismului religios în cadrul societăților individualiste

Atitudinea binevoitoare față de pluralismul religios poate fi singurul răspuns acceptabil sau este necesar să se facă o analiză pertinentă și să se tragă concluziile potrivite pentru fiecare țară în parte? Există limite care nu pot fi depășite? Aceasta și pentru că prin învățăturile lor fundamentale fiecare dintre religiile larg răspândite în lume se exclud reciproc astfel că efectele manifestării pluralismului religios nu pot ignora. Migrația, unul dintre fenomenele importante care stă la baza răspândirii pluralismului religios, este un fenomen complex care „nu este doar o realitate socială cu implicații profunde, ci, de asemenea, o cale de a gândi despre Dumnezeu și ce înseamnă să fi ființă umană în lume, care poate deveni un imbold important în lucrarea de reconciliere și o forță convingătoare în înțelegerea și răspunsul față de migranți și refugiați”¹¹ pentru că în mijlocul acestor relații, omul, indiferent de unde ar veni el și ce religie ar avea, trebuie să fie privit ca purtând „chipul și asemănarea lui Dumnezeu” prin actul creației și aceasta îi dă valoare. Fără o astfel de abordare, diferențele vor deveni mult prea importante pentru a mai lua în calcul o cale de reconciliere și de dialog. Pe ce altă bază s-ar putea apropia cineva de „informaticianul din Delhi care se mutase în Manhattan cu serviciul, nu cunoștea pe nimeni în oraș și voia să ia cina cu cineva”¹²? Prin aceasta se deschide o ușă de dialog și o posibilitate de a ajuta pe cineva să se integreze fără a avea grijă de reacțiile celor din țară

10 Noreena Hertz, *Secolul singurătății: o pledoarie pentru relațiile interumane*, trans. Simona Maria Onciu, București, Editura Humanitas, 2021, p. 115.

11 Daniel G. Groody, “Crossing the Divide: Foundations of a Theology of Migration and Refugees,” *Theological Studies* 70, no. 3 (September 2009), pp. 638–667.

12 Hertz, *Secolul singurătății*, p. 10.

în care s-a mutat și care pe baza istoriei ar putea manifesta sentimente de opoziție sau chiar de excludere.

Evident că actele brutale de terorism care au avut loc în diferite locuri ale societății apusene ar putea fi folosite ca argumente ale excluziunii pe baza efectelor manifestării pluralismului religios, dar această direcție nu ar fi de folos cel puțin din două perspective. Mai întâi din cea potrivit căreia expansiunea imperială utilizată de diferite civilizații¹³ a fost de multe ori folosită abuziv și atunci dialogul s-ar opri brusc. Pe de altă parte și pentru că „rapida răspândire a dezinformării și antagonismului pe rețelele sociale”¹⁴ a fost folosit de diferite entități sau partide politice pentru a atrage simpatizanți sau voturi fără a ține cont de niciun fel de evaluare a celor care se află la un moment dat în situația de a lua calea migrației pentru a-și salva viața sau pe cei dragi. Actele de violență nu sunt scuzaabile și nici nu pot fi acceptate, dar frica de oricine nu este un răspuns potrivit în demersul de reconciliere și de acceptare.

De altă parte pot fi luate în considerare și efectele pozitive ale migrației și ale manifestării pluralismului religios care se concretizează în cunoașterea partenerului de dialog și posibilitatea de a interacționa cu persoane cu care ar fi fost greu de imaginat că se va intra în contact și aceasta deoarece „globalizarea a cauzat o micșorare a lumii, iar acum mobilitatea a devenit mai ușoară și afectează toate regiunile lumii. În locul unei călătorii de luni de zile în altă țară, acum putem face o călătorie într-o perioadă de ore. Ceea ce înainte era considerat străin, acum este un loc comun.”¹⁵ Ori acest context ar trebui să genereze un dialog mult mai amplu și mai profund cu privire la ideile fiecăruia, într-o atitudine de respect, dar cu posibilitatea de a contraargumenta cu o idee opusă sau diferită, astfel încât fiecare să poată să decidă în dreptul lui cum merge mai departe și pe ce se bazează pentru aceasta.

13 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Aspects of Biblical Philosophy on the Development of World Civilizations”, *Scientia Moralitas. International Journal of Multidisciplinary Research* 8 (2023), nr.1, pp. 62-79.

14 Hertz, *Secolul singurătății*, p. 53.

15 Jervis David Payne, *Strangers next Door: Immigration, Migration, and Mission*, Downers Grove, Ill, IVP Books, 2012, p. 34.

Pericolul extremismului de orice fel

Această mișcare amplă și masivă a oamenilor în țări și teritorii diferite aduce cu sine un ansamblu de situații în care oamenii determinați să aleagă o astfel de soluție pot fi implicați. În toată această problematică, manifestările extreme de o parte sau alta a baricadei par a fi de neevitat. Într-adevăr, atunci când este analizată istoria nu foarte îndepărtată a țărilor apusene pot fi observate diferite atitudini care se încadrează în acest tipar și care de multe ori au avut la bază extremismul de un fel sau altul și aceasta pentru că există dificultăți în recunoașterea identității și a modului diferit de a fi al altcuiva. Abordând acest subiect Miroslav Wolf se întreabă „cum ar trebui să abordăm problema identității, a diferențelor și a conflictelor care se învârt în jurul lor?”¹⁶, fiind conștient de puterea acestor fenomene în relațiile interumane și de nevoia de a-l respecta pe celălalt pentru ceea ce este el și nu pentru ceea ce vor alții să devină. Miroslav Wolf adresează această întrebare având în minte tot ceea ce s-a întâmplat în istoria destul de recentă a Europei, în care nazismul a manifestat un extremism etnic puternic față de evrei, dar și pe istoria mult mai recentă a separării Iugoslaviei în care extremismul național și poate și cel religios au jucat un rol important în conflictul ocazionat de acest fapt istoric al dezintegrării Iugoslaviei în state mai mici. Amintind de acest lucru el declară că în timpul războiului din fosta Iugoslavia „diferența etnică era murdăria care trebuia îndepărtată din corpul etnic...monumentele culturii lor și ale identității religioase trebuiau distruse, inscripțiile memoriei lor colective trebuiau șterse”¹⁷, ori aceste realități au avut loc nu într-o istorie îndepărtată, astfel că atenția tuturor cetățenilor trebuie să fie îndreptată către acele resorturi care pot transforma astfel de atitudini și să ajute la dezvoltarea ethosului din fiecare țară.

Pentru a se putea ajunge la o astfel de abordare este necesar să fie depășite câteva bariere astfel încât efectele extremismului de orice fel să fie micșorate, iar cetățenii din oricare țară să îl poată privi pe celălalt cu alți ochi, chiar dacă are de-a face cu cineva mult diferit decât el.

Pentru ca celălalt să fie tratat cu altă atitudine, teologia creștină poate propune soluții potrivit cărora este necesar ca omul să fie privit în conformitate cu modul în care a fost creat, și anume după chipul și asemănarea

16 Miroslav Wolf, *Exclusion and Embrace: A Theological Exploration of Identity, Otherness, and Reconciliation*, Nashville, Abingdon Press, 1996, p. 20.

17 *Ibidem*, p. 57.

lui Dumnezeu (*Imago Dei*). Privind din această perspectivă Rupen Das afirmă că, „*Imago Dei* resetează orice conversație despre migranți și strămutați și oferă un punct de plecare diferit pentru modul în care trebuie priviți cei care nu aparțin. Accentul nu se pune pe problemă, ci asupra persoanelor aflate în nevoie, ceea ce asigură demnitate tuturor oamenilor.”¹⁸ El apelează la această idee influențat de Daniel Groody care crede că doar punând problema într-un mod corect cu privire la ființa umană de la creație se poate ajunge la acceptarea celuilalt pe baza valorii pe care o are ca om și nu pe baza problemelor cu care se confruntă la un moment dat și din cauza cărora a trebuit să își părăsească țara natală pentru a găsi o rezolvare la situația în care se află.

În același timp nu trebuie să se ignore faptul că tot ceea ce se întâmplă pe pământ nu este întâmplător pentru că „astfel de mișcări globale ale oamenilor de-a lungul istoriei, chiar dacă forțate sau voluntare, se întâmplă sub privirea unui Domn Suveran”¹⁹, astfel că prin tot ceea ce are loc pe pământ, creștinii recunosc că Dumnezeu își împlinește planurile Sale conducând toate lucrurile către punctul final al istoriei pământului²⁰, iar Biblia este plină de exemple de felul acesta care pot fi puse în valoare în cadrul oricărei societăți.

Concluzii

Evident că limitele unui astfel de studiu nu poate surprinde complexitatea de implicații care sunt evidențiate de existența pluralismului în diferite societăți și țări de pe mapamond. Totuși, în urma analizei făcute pot fi trase câteva concluzii.

Ușurința de mișcare din societatea actuală este un factor care influențează migrația. În perioadele mai îndepărtate mobilitatea populației era îngreunată de lipsa de mijloace de deplasare. Odată cu avansul tehnologic și cu diversificare mijloacelor de locomotie posibilitatea de a ajunge într-un timp scurt în zone îndepărtate a crescut, iar oameni din culturi foarte diverse

18 Rupen Das and Brent Hamoud, *Strangers in the Kingdom: Ministering to Refugees, Migrants, and the Stateless*, Carlisle, Langham Global Library, 2017, p. 85.

19 Payne, *Strangers next Door*, p. 18.

20 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Aspects of Biblical Philosophy on the Development of World Civilizations”, *Scientia Morality. International Journal of Multidisciplinary Research* 8 (2023), nr.1, pp. 62-79.

ajung să conviețuiască la un moment dat chiar în culturi mult diferite de cele originare.

Paradoxul pluralismului și al individualismului. Deși cele două realități par antagonice, experiența din viața reală arată că ele pot coexista în același timp și se influențează reciproc. Mai mult decât atât, prin accentuarea diferențelor ele pot contribui în egală măsură la creșterea sentimentului de înstrăinare de care oamenii sunt din ce în ce mai afectați.

Relativizarea absolutului și absolutizarea relativului. Avocații societăților moderne consideră că astăzi nu ne mai putem baza viața pe fundamentul adevărului absolut. În realitate, această premisă arată imposibilitatea de a construi ceva solid fără o bază a adevărului absolut. Intenția de a relativiza orice formă de adevăr conține în ea însăși o pretenție de adevăr absolut și aceasta nu este altceva decât o contradicție în termeni.

Disponibilitatea de a depăși diferențele pleacă de la conceptul Imago Dei. Teologia creștină oferă una dintre cele mai puternice motivații la care cineva poate apela în încercarea de a-l trata pe celălalt cu demnitate și respect. Conceptul *Imago Dei* îl așează pe fiecare om în locul de cea mai mare demnitate nu pentru calitățile pe care le posedă, nici pentru realizările pe care le are la un moment dat, ci datorită faptului că prin creație el poartă chipul lui Dumnezeu în el. Dacă se ignoră acest adevăr, atunci orice lucru care este întreprins la un moment dat și care este larg acceptat la nivel social este acceptabil și nimeni nu poartă răspunderea pentru că face așa ceva (indiferent dacă aceasta presupune epurare etnică, omorârea celor nenăscuți care nu se pot ajuta singuri, eutanasiu și altele).

Bibliografie:

- ARDELEAN, Ben-Oni, *Evaluarea spiritualității creștine europene în post-modernism*, București, Editura Didactică și Pedagogică R.A., 2011.
- CARSON, D. A, and John D Woodbridge, *Dumnezeu și cultura: eseuri în onoarea lui Carl F. H. Henry*, Translated by Elena Jorj, Oradea, Cartea Creștină, 2006.
- DAS, Rupen, and Brent Hamoud, *Strangers in the Kingdom: Ministering to Refugees, Migrants, and the Stateless*, Carlisle, Langham Global Library, 2017.

- Global Focus. "Global Report 2023 - Executive Summary." Accessed October 10, 2024. <https://reporting.unhcr.org/global-report-2023-executive-summary>.
- GROODY, Daniel G., "Crossing the Divide: Foundations of a Theology of Migration and Refugees," *Theological Studies* 70, no. 3 (September 2009), pp.638–67. <https://doi.org/10.1177/004056390907000306>.
- HERTZ, Noreena, *Secolul singurătății: o pledoarie pentru relațiile interumane*, Translated by Simona Maria Onciu, București, Editura Humanitas, 2021.
- PAYNE, Jervis David, *Strangers next Door: Immigration, Migration, and Mission*, Downers Grove, Ill: IVP Books, 2012.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Aspects of Biblical Philosophy on the Development of World Civilizations", *Scientia Moralitas. International Journal of Multidisciplinary Research* 8 (2023), nr.1, pp.62-79.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Freedom of Religion, Always a Hot Issue", *Jurnalul Libertății de Conștiință (Journal for Freedom of Conscience)*, Ioan-Gheorghe Rotaru, Dragoș Mușat (eds.), Editions IARSIC, Les Arsc, France, 2017, pp.545-550.
- SASSEN, Saskia, *Guests and Aliens*, New York, New Press, Distributed by W.W. Norton, 1999.
- UNHCR. "Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees." Accessed October 10, 2024. <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees>.
- VOLF, Miroslav, *Exclusion and Embrace: A Theological Exploration of Identity, Otherness, and Reconciliation*, Nashville, Abingdon Press, 1996.